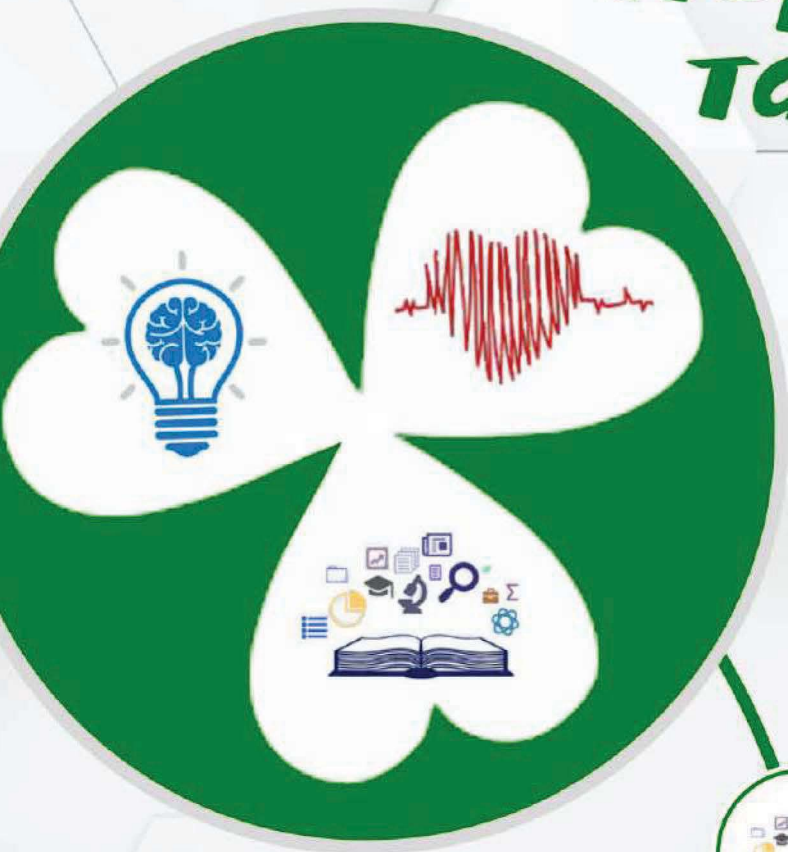

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№12(30)2023

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 12(30) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 12(30) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»):
журнал. 2023. № 12(30) 2023. С. 1104

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

**Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук з державного управління» (Рішення від 16.08.2023, № 8/8-23)**

*Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології
Наталії Калиновської.*

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.
Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григорівна - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвоздьжєвич Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
12. Гудзь Наталія Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технологій ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
13. Гуменикова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
14. Дерстуганова Наталя Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
15. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
16. Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
17. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
18. Інжисевська Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
19. Іванська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
20. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
21. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
22. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
23. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
24. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
25. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
26. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
27. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інститут соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
28. Крайник Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
29. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
30. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
31. Лисенко Дмитро Андрійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
32. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
33. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
34. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
35. Марушова Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університету Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
36. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
37. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
38. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
39. Мідельський Сергій Людовигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
40. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
41. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
42. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
43. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
44. Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України (Київ, Україна)
45. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
46. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
47. Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
48. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
50. Трушкіна Наталія Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
51. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
52. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
53. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
54. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
55. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
56. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
57. Шевченко Валерія Геннадіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
58. Яковницька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Яценко Т.В., Шкляєва Г.О.** 558
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

СЕРІЯ «Психологія»

- Ordatii N.M.** 570
SOCIO-CULTURAL REALITY OF PHILOSOPHICAL PRECONDITIONS FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL KNOWLEDGE

- Болотова О.М.** 579
РОЛЬ ПЕРСПЕКТИВИ СПРИЙНЯТТЯ «СПОСТЕРІГАЧ» СПОГАДІВ АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ФОРМУВАННІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПІСЛЯ ПОДІЙ, ЯКІ ТРАВМУЮТЬ(ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ)

- Булгакова О.Ю., Савченкова М.В.** 597
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

- Варивода К.С.** 609
СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРА АУТИЗМУ

- Володарська Н.Д.** 623
ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

- Дідух М.М.** 637
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

- Жук О.М., Савчук Н.А., Гапончук О.М.** 646
РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СТЕРЕОТИПІВ ПОВЕДІНКИ ТА МИСЛЕННЯ

- Кернас А.В., Чумаєва Ю.В., Котляр Л.І., Рубський В.М., Запорожцев Є.Г., Пахмурний В.А.** 659
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

УДК 159.9.316.75.340.12

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-659-672](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-659-672)

Кернас Андрій В'ячеславович кандидат психологічних наук, магістр права, магістр педагогіки, доцент, доцент кафедри Практичної психології, Одеський національний морський університет, вул. Мечнікова 34, м. Одеса, 65029, тел.: (066) 637-87-05, <https://orcid.org/0000-0003-1669-6375>

Чумасва Юлія Володимирівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри Практичної психології, Одеський національний морський університет, вул. Мечнікова 34, м. Одеса, 65029

Котляр Людмила Іванівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри Практичної психології, Одеський національний морський університет, вул. Мечнікова 34, м. Одеса, 65029, тел.: (097) 646-48-74, <https://orcid.org/0000-0002-4785-0956>

Рубський В'ячеслав Миколайович доктор філософських наук, доцент кафедри Практичної психології, Одеський національний морський університет, вул. Мечнікова 34, м. Одеса, 65029, тел.: (093) 840-17-09, <https://orcid.org/0000-0003-3225-8287>

Запорожцев Євген Георгійович кандидат юридичних наук, доцент кафедри практичної психології, Одеський національний морський університет, вул. Мечнікова 34, м. Одеса, 65029, тел.: (094) 995-61-80, <https://orcid.org/0009-0007-6086-8118>

Пахмурний Віктор Анатолійович кандидат медичних наук, доцент кафедри практичної психології, Одеський національний морський університет, вул. Мечнікова 34, м. Одеса, 65029, тел.: (098) 492-02-70, <https://orcid.org/0000-0002-6015-0452>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Анотація. Правова культура є основною частиною національної культури Українського суспільства, прямо та опосередковано впливає на формування свідомості та діяльності громадян у різних сферах суспільного життя. На сучасному етапі розвитку Українського суспільства, особливого

значення набуває формування правової культури та національної самосвідомості молоді.

В історичному досвіді розвитку людства, неодноразово знаходив підтвердження постулат про те, що прогресивний розвиток та цілеспрямований крок у бік гуманістичних ідеалів, не можливий без опору жорстокості – віра ґрунтується на боротьбі.

Новий виток у розвитку Українського суспільства та правової культури студентської молоді був пройдений у 2014 році. Завдяки рішучому слову студентської молоді, яка не побоялася відкрито висловити протест злочинному режиму та існуючій владі, самопожертво відстоювати свої ідеалістичні погляди, на подальший курс розвитку Української держави, у бік європейських демократичних цінностей та у жорстокій нерівній боротьбі, відстояла це право, проливши свою жертвну кров.

Більшість проблем розвитку нашого суспільства, з якими ми стикаємося в умовах теперішнього часу, пов'язано з необхідністю підвищення правової культури в контексті національної самосвідомості української молоді.

Разом з тим не можна забувати і про специфіку юридичних прав та обов'язків, особливості їх взаємодії та впливу на психологічні аспекти формування правової культури студентської молоді. У свою чергу ця специфіка полягає в тому, що у загальній системі соціальних зв'язків, соціальних відносин вони формально закріплюються державою та забезпечуються державно-правовими методами впливу.

Права та обов'язки органічно включені у суспільні зв'язки у різні види соціальної діяльності людей, вони допомагають особистості усвідомлювати своє місце у загальній системі соціальних зв'язків та впливати на їх подальший розвиток. Опосередковують і регулюють правові зв'язки, які є одночасно і формою соціальних зв'язків, що виражає практичні, суб'єктивно мотивовані залежності між особистістю, суспільством і державою, між різними людьми.

Подальший розвиток України як Європейської правової демократичної держави видається нам неможливим без створення передумов для формування здорового громадянського суспільства.

В свою чергу на даний час сучасна студентська молодь є передовим загоном найкращих представників української молоді. Будучи високоосвіченою та висококультурною частиною нашого українського суспільства, студенти виступають як інноваційний потенціал та майбутня еліта суспільства, яка акумулює у своїх ідеях прогностичні погляди та реальні обґрунтовані з наукового погляду ідей творчого розвитку нашої держави. Студентська молодь надає всебічний позитивний вплив на політичні, культурні та економічні перетворення в українському суспільстві.

Таким чином проблема формування національної правової культури Студентської молоді видається нам актуальною як у теоретичному, так і практичному сенсі.

Ключові слова: теоретико-практичні аспекти; філософський погляд; національна культура; правова культура; Студентська молодь.

Kernas Andrii Vyacheslavovych Candidate of psychological sciences, master of law, master of pedagogy, associate professor, associate professor of the Department of Practical Psychology, Odesa National Maritime University, Mechnikova St., 34, Odesa, 65029, tel.: (066) 637-87-05, <https://orcid.org/0000-0003-1669-6375>

Chumaeva Yulia Volodymyrivna Candidate of psychological sciences, associate professor, associate professor of the Department of Practical Psychology, Odesa National Maritime University, Mechnikova St., 34, Odesa, 65029

Kotlyar Lyudmila Ivanivna Candidate of psychological sciences, associate professor, associate professor of the Department of Practical Psychology, Odesa National Maritime University, Mechnikova St., 34, Odesa, 65029, tel.: (097) 646-48-74, <https://orcid.org/0000-0002-4785-0956>

Rubsky Vyacheslav Mykolayovych Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of Practical Psychology, Odesa National Maritime University, Mechnikova St., 34, Odesa, 65029, tel.: (093) 840-17-09, <https://orcid.org/0000-0003-3225-8287>

Zaporozhtsev Yevhen Georgiyovych Candidate of legal sciences, associate professor of the department of practical psychology, Odesa National Maritime University, Mechnikova St., 34, Odesa, 65029, tel.: (094) 995-61-80, <https://orcid.org/0009-0007-6086-8118>

Pakhmurny Viktor Anatoliyovych Candidate of medical sciences, associate professor department of practical psychology, Odesa National Maritime University, Mechnikova St., 34, Odesa, 65029, tel.: (098) 492-02-70, <https://orcid.org/0000-0002-6015-0452>

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF NATIONAL LEGAL CULTURE OF STUDENT YOUTH: A PHILOSOPHICAL VIEW OF THE PROBLEM

Abstract. Legal culture is the main part of the national culture of Ukrainian society, directly and indirectly affects the formation of consciousness and activities of citizens in various spheres of public life. At the current stage of development of Ukrainian society, the formation of legal culture and national self-awareness of young people is of particular importance.

In the historical experience of the development of humanity, the postulate that progressive development and a purposeful step towards humanistic ideals is impossible without cruelty has been repeatedly confirmed - faith is based on struggle.

A new round in the development of Ukrainian society and the legal culture of student youth was passed in 2014. Thanks to the decisive word of the student youth, who were not afraid to openly express their protest against the criminal regime and the existing authorities, to selflessly defend their idealistic views, on the further course of development of the Ukrainian state, towards European democratic values and in a cruel unequal struggle, they defended this right, shedding the blood of their victim .

Most of the problems of the development of our society, which we face in the current conditions, are connected with the need to improve the legal culture in the context of the national self-awareness of Ukrainian youth.

At the same time, one cannot forget about the specifics of legal rights and obligations, the peculiarities of their interaction and influence on the psychological aspects of the formation of the legal culture of student youth. In turn, this specificity consists in the fact that in the general system of social connections, social relations, they are formally established by the state and provided by state-legal methods of influence.

Rights and duties are organically included in social relations in various types of social activity of people, they help the individual to realize his place in the general system of social relations and influence their further development. They mediate and regulate legal relations, which are at the same time a form of social relations, expressing practical, subjectively motivated dependencies between the individual, society and the state, between different people.

The further development of Ukraine as a European legal democratic state seems to us impossible without the creation of prerequisites for the formation of a healthy civil society.

In turn, at present, modern student youth are the vanguard of the best representatives of Ukrainian youth. Being a highly educated and highly cultured part of our Ukrainian society, students act as an innovative potential and the future elite of society, which accumulates in their ideas prognostic views and real scientifically based ideas of the creative development of our state. Student youth exerts a comprehensive positive influence on political, cultural and economic transformations in Ukrainian society.

Thus, the problem of forming the national legal culture of Student Youth seems to us to be relevant both in the theoretical and practical sense.

Keywords: national legal culture; theoretical and practical aspects; national culture; legal culture; Student youth.

Постановка проблеми. На даний час питання формування правової національної свідомості та правової культури студентської молоді набувають особливого значення, ця категорія молоді має бути сформована не лише як професіонали високої кваліфікації, а, що не менш важливо, високоморальними, висококультурними та правосвідомими громадянами – справжньою елітою цивілізованого, демократичного суспільства, задекларованого Конституцією України

Необхідність дослідження національних чинників формування правової культури у студентської молоді у даних конкретно історичних умовах пояснюються трьома основними моментами:

- необхідністю розуміння та використання всіх, національних рушійних сил, що множать сукупну силу суспільства у його прогресивному розвитку;
- що на національній проблемі та її недостатній та своєчасній освітленості використовують різні антиукраїнські та антинаціональні політичні сили.

У свою чергу, в сучасних умовах, активність національної самосвідомості сприймається як найвищий рівень духовного прояву особистості. Прояв національної свідомості та правової культури виявляється у вирішенні багатьох соціально економічних, суспільно політичних та мовно-культурних завдань локального загальнолюдського та глобального державного масштабу

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні дослідження правової культури здійснили у своїх працях вітчизняні і закордонні науковці: О.С. Дьоміна; І.П. Голосніченко; М.І. Козюбра; О.Р. Ратінов; С.С. Сливка; О.О. Красавчиков; В.П. Сальніков; С.С. Алексєєв; Н.В. Вітрук; Л.Г. Гранат; В.Д. Бабкін; М.М. Вовченко, О.О. Лукашева, Д.А. Керімов; В. С. Нерсєсянц, О.Р. Ратінов; О.П. Семітко, В.М. Сирих; О.О. Ганзенко, В.П. Власенко; В.В. Копейчиков, Л.О. Макаренко, О.М. Макєєва, Н.М. Оніщенко, П.М. Рабінович, І.В. Осика, В.М. Селіванов, Р.А. Сербін; Ю.О. Тихомиров, І.Ю. Хомишин, Т.О. Чепульченко; та інші. Процеси комплексної глобалізації у сучасну світі, та зближення правових систем, як глобальний процес, спричинили виникнення проблеми на національну правову культуру та збереження самобутності правової культури українського суспільства.

Як зазначає Марія Коба основним питанням у контексті формування теоретико-методологічних засад правової культури наразі залишається питання її розуміння. Далі в ході проведеного поглибленого історичного вивчення даної проблематики авторка пояснює те, що побіжний історичний дискурс питання формування дефініції «правова культура» дає підстави стверджувати, що більш-менш серйозні дослідження зазначеного поняття розпочалися лише у 60-х рр. минулого століття.

Психологічні аспекти національної самосвідомості особистості безпосередньо пов'язані з інтеграційним змістом людської свідомості. Одним

із перших вчених у Радянському Союзі став казахський психолог Маджит Муканович Муканов (1920-1985), який науково розробив системний підхід до вирішення проблеми свідомості людини в радянський період. Маджит Муканович Муканов розробив системне вивчення розумової та інтелектуальної діяльності людини з урахуванням патріотичних, етнічних та національних детермінантів її повсякденної поведінки, діяльності та спілкування, незважаючи на ідеологічні та політичні кон'юнктурні перешкоди того часу. Здійснене Муканова М.М. дослідження, дозволило виявити, що розум на рівні психології індивідуальної особистості є складною інтегральною освітою, яка, включаючи елементи мислення, свідомості, самосвідомості та національної самосвідомості і є сполучною ланкою між особистістю індивіда та його психічними процесами. М.М. Муканов визнаний автором розробленої та науково обґрунтованої ним історико-етнічної концепції, розробленої в контексті до розумової діяльності людини. Його наукова концепція і в даний час є актуальною, як у теоретичному так і в практичному сенсі, оскільки пояснює психологічні механізми та закономірності, формування національної свідомості. В даний час, вони дозволяють намітити та скоригувати напрямок подальших крос-культурних та етнопсихологічних досліджень рефлексії та розуміння людиною навколишньої дійсності, етнодиференціальні особливості його взаємодії з цією дійсністю. Особливо ця наукова концепція дозволяє розширити науковий світогляд з розробки теоретико-методологічних аспектів нових прогресивних поглядів на актуальну проблему – проблему психології національної самосвідомості та патріотичного виховання студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. У той же час як пояснює Марія Коба основними здобутками процесу наукового осмислення предмета правової культури у попередній (радянський) період було обґрунтування її зв'язку із загальною культурою суспільства та правосвідомістю; розробка основних концепцій розуміння зазначеного поняття; встановлення ролі правової культури у процесі правореалізації. Водночас поняття правової культури обґрунтовувалося у контексті радянської концепції праворозуміння, а розкриття його сутності здійснювалася з прикладних позицій, без урахування соціально-філософського аспекту проблеми[2].

Правова свідомість - це форма суспільної свідомості народу, вихованого на традиціях та звичаях справедливості, що характеризує орієнтацією на право, Конституцію та закони своєї вітчизни, а також здатна мотивувати поведінку спрямовану на визнання поваги та захисту прав і свобод інших людей інших Націй та інших народів.

Національна свідомість – це цілісна система духовних феноменів нації, які, сформувавшись у процесі її історичного поступу, відбивають основи буття нації. Національна свідомість охоплює взаємну та власну свідомість, асимільовану, за допомогою культурного збагачення, на фундаментальні ідеали національної свідомості сучасного українського суспільства. Особливу

актуальність та значущість у формуванні національної самосвідомості у студентської молоді мають настанови, культурні досягнення та патріотичні устремління, що формують духовність нації. Найважливішими складовими національну свідомість є етнічна та національна ідентичність, етнічна свідомість, національна самосвідомість, подвійна етнонаціональна свідомість, національна мрія, національна ідея, національний менталітет, характер, національні комплекси. Слід розрізняти національну та етнічну свідомість. Національна свідомість містить окремі параметри етнічної свідомості. Сутність національної свідомості у єдності індивідуального та колективного. Національна свідомість є рефлексією буття української нації. Тому Національна свідомість не зводиться лише до суми його етнічних компонентів.

Національна свідомість, будучи одним із найбільш значущих компонентів, що сприяють прогресивному розвитку державної самоідентичності та формуванню здорового громадянського суспільства. свідомості нації, відіграє ключову роль у становленні та розвитку національних відносин. Як показують дослідження, феномен «національна свідомість» як етнологічна категорія відомий давно, але в психологічному, правовому, історико-філософському та соціально-філософському аспектах залишається не до кінця розкритим і в повному обсязі дослідженим

Це науково обґрунтовані чи майстерно осмислені ідеї, концепції, програми, світоглядні орієнтації, що характеризують інтелектуальний потенціал нації. На державному та політичному рівнях національної свідомості безпосередньо фіксуються та оформляються національні інтереси. У кожній нації цей рівень розвинений відповідно до особливостей її історичного шляху розвитку, стадії проблемних переходів і глобальних змін, специфічних умов державотворення, та правових інтересів нації.

Таким чином на підстав проведеного науково-теоретичного аналізу проблеми формування національної правової культури студентської молоді України, ми можемо зробити узагальнюючі висновки про те, що національна правова культура відіграє найважливішу роль своєрідного регулятора добropорядних, цивілізованих відносин у суспільстві та міжнародного спілкування.

Мета і завдання національного виховання.

Відповідно до рішення колегії МОН, від 25.06.2009, протокол № 7/2-4 України, Головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина — патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів.

Завданнями національного виховання студентської молоді є:

1. формування національної свідомості, гідності громадянина, виховання

поваги й любові до рідної землі й українських традицій;

2. підготовка свідомої інтелігенції України, збереження інтелектуального генофонду нації;

3. вироблення чіткої громадянської позиції, прищеплення молодим людям віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи;

4. підняття престижу української мови в академічному середовищі, забезпечення і розвиток українськомовного освітнього простору;

5. формування у суспільній свідомості переваг здорового способу життя, культу соціально активної, фізично здорової та духовно багатой особистості;

6. створення необхідних умов для ефективного розвитку студентського самоврядування, виявлення його потенційних лідерів та організаторів;

7. забезпечення високого рівня професійності та вихованості молодой людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації;

8. плекання поваги до своєї alma mater, дотримання і розвиток демократичних та академічних традицій вищого навчального закладу.

У свою чергу вважаємо за необхідне відзначити, що правова культура суспільства, на нашу думку, залежить від правової культури кожної особистості. Адже кожен по-своєму усвідомлює право і закон, і виявляє своє ставлення до методів правового регулювання. Методи правового регулювання утворюють сукупність способів, прийомів і засобів, що використовуються в процесі правового регулювання галузі права або іншому елементу системи права.

До методів правового регулювання належать:

- Імперативний (субординації) - вплив на суспільні відносини, коли суб'єкту наказується строго заданий варіант поведінки і він не має можливості ухилитися від його здійснення під загрозою застосування примусових заходів. Притаманне галузям громадського права, де мають місце відносини влади та підпорядкування;

- диспозитивний (координації) - при регулюванні відносин між суб'єктами передбачаються лише загальні рамки можливої поведінки, при цьому в них суб'єкти вправі самостійно передбачити інший варіант поведінки на свій розсуд, у тому випадку, якщо таким правом вони не скористалися, їх відносини регулюватимуться відповідно до загальних приписів;

- класичний метод усіх галузей приватного права, заснованих на рівності сторін;

- Заохочувальний - суб'єкту наказується певний варіант поведінки, при цьому за якісно вчинене виконання передбачається міра додаткового сприятливого впливу (заохочення);

- Рекомендаційний — суб'єкту визначається можливий варіант поведінки, але не зобов'язаний його дотримуватися і може вільно ухилитися від виконання. (Вікіпедія)

Кожен по-різному сприймає ті чи інші правові впливи, та по-різному реагує на порушення закону. Тому у вирішенні визначених державою та суспільством завдань чільне місце належить загальноосвітнім та вищим навчальним закладам України, у яких мають виховуватись, у студентської молоді, відчуття патріотизму, національної гідності, на основі досвіду розвитку Української Держави, вивчаються основи правових знань, формується національна правова культура [1, 2, 3].

З початку періоду незалежності України категорія правової культури стає предметом пильної уваги вітчизняних учених – правознавців, психологів, філософів, політологів, соціологів, культурологів, правників.

Сучасні дослідники характеризують правову культуру переважно як філософське, правове та соціальне явище, наголошуючи при цьому на пріоритетності його правового змісту [1с,178-179].

В свою чергу методологічну платформу теоретико-правових досліджень правової культури нині складають принципи людиноцентризму та гуманізму, які створюють можливість розглядати зазначене поняття в аксіологічному вимірі. Поділяємо думку про те, що новітні дослідження правової культури не обмежуються лише правосвідомістю, а здебільшого ґрунтуються на розумінні її як сукупності досягнень суспільства у галузі регулювання суспільних відносин на основі принципів верховенства права, справедливості, гуманізму, захисту прав і свобод людини, визнання кожної людини вищою соціальною цінністю [2, с. 2].

Одночасно з цим авторами В Кіндратом, П. Кіндратом, Л. Чалій Визначено, що генетично сформовані, підтримані й примножені вихованням, усвідомлені і закріплені в національному інстинкті самовиживання національна свідомість, національна ментальність і національні почуття допомагають особистості й національному загалові в цілому мобілізувати свої внутрішні фізичні й духовні сили у боротьбі за своє природне і суспільне виживання. Обґрунтовано, що формування національної свідомості у студентів у процесі навчальної діяльності має відбуватися таким чином, щоб між засвоєнням знань і моральним розвитком не було розриву. Успіх цього процесу залежатиме, з одного боку, від змісту навчальних програм та організації розумової праці на заняттях і в позанавчальний час, а з іншого боку – від духовного багатства самого викладача, його ерудиції, культури, прагнення і вміння пов'язувати будь-який навчальний матеріал із завданнями національного виховання з метою комплексного впливу на свідомість, почуття і поведінку студента. Визначено, що сила і ефективність впливу на формування національної свідомості визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини проникає

в духовний світ студента в період його становлення як людини і змушнення як громадянина, наскільки глибоко він бачить світ і самого себе очима патріота. Діалектична єдність таких трьох компонентів патріотизму, як знання – переживання – вчинки і визначає глибину цього почуття[10].

Розбудова Української держави, відродження української нації потребують формування та впровадження відповідної Концепції національного виховання студентської молоді, яка має стати складовою частиною системи національного виховання громадянина України.

Роль держави у національному вихованні полягає в координації зусиль усіх інститутів суспільства, забезпеченні єдності та пріоритету загальнодержавних і національних інтересів.

Національне виховання — це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів.

Відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне виховання студентської молоді, котра формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї.

Національна ідея об'єднує й консолідує суспільство, сприяє виробленню активної життєвої позиції молодій людині, становленню її як особистості. Національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, віросповідання та передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об'єднані національною ідеєю та оберігають свої цінності й свободи[3, 5, 13].

Глобальний простір, у який інтегрується наша студентська молодь, передбачає засвоєння надбань культури різних народів. Тому постає потреба в здатності студентської молоді до входження у світовий соціокультурний простір — за умови збереження української національної ідентичності.

Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодій людині, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність[5,7,9].

Сучасний етап пізнання правової культури вітчизняною теоретико-правовою наукою характеризується подоланням радянських стереотипів у методології вивчення та оцінці зазначеного поняття, а також формуванням нових підходів до його вивчення, серед яких пріоритетне місце належить аксіологічному, антропологічному, соціологічному та філософському. Вважаємо, що подальші теоретичні дослідження предмета правової культури повинні мати комплексний характер, здійснюватися на основі сполучення аксіологічного та діяльнісного підходів, у межах інтегративної концепції права, з урахуванням принципів людиноцентризму та гуманізму[Кобао]

Розвиток демократичної держави та становлення громадянського суспільства в Україні вимагають адекватних змін у роботі ВНЗ. Сьогодні

українська освіта переживає складні та відповідальні часи, пов'язані з інтеграцією у світовий та європейський освітній простір. Така трансформація супроводжується суттєвим оновленням педагогічної теорії й практики, відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується інший зміст, підходи, удосконалюються форми й методи навчання.

Розбудова незалежної Української держави неможлива без оновленої національної освіти, розробки прогресивних технологій, гуманізації, диференціації та інтеграції навчання.

Вища школа покликана віддати пріоритети вихованню патріотизму як складнику світогляду студента та його ставленню до рідної країни, інших народів, національних святинь, мови, збереженню матеріальних і духовних цінностей [11].

Висновки. Відповідно до вищевикладеного визначення національна правова культура та правова культура студентської молоді характеризується стійкими зв'язками щодо національної етнічної культури та самоіндефікації себе з частиною українського суспільства та сприйняттям своєї національної ідентичності. У контексті розгляду національної культури, невіддільної від правової культури ми можемо визначити останню як систему поглядів, оцінок, переконань щодо державного та міжнародного законодавства, в рамках неухильного дотримання букви закону. В свідомому прийнятті студентом національної правової культури виявляється у критичному, моральному осмисленні закону з погляду висловлення їм умов гідності і національної гордості існування.

У розумінні можливостей самореалізації, що відображаються в національній правосвідомості та правовій поведінці як усередині студентського колективу, так і в інших правовідносинах. В даний непростий час студентська молодь, що характеризується становленням української державності, здатна стати безпосередньою соціо-культурною опорою і рушійною силою майбутніх позитивних змін, формування здорового громадянського суспільства та зміцнення позиції України як сильної, правової, демократичної держави. Сьогоднішні студенти – це майбутні працівники у владних структурах, державні діячі, політики, фахівців у галузі ринкового господарювання, соціально-культурної сфери тощо. Отже, виховання адекватної правової культури студентів є головним чинником формування майбутньої правової культури суспільства. Однак сучасний стан справ у цьому напрямі викликає певне занепокоєння. Головний упор нині робиться на наданні студентам необхідних знань у професійній сфері, а концепція, що охоплює всі головні сторони та напрями життєдіяльності молоді, містила б основні ідеї щодо формування вільної та соціально відповідальної особистості, на жаль, не існує не тільки у практиці, а й у теорії взагалі. Формування високого рівня правової культури студентів, зокрема, у системі неюридичної освіти, виступає у ролі побічного чинника, на думку багатьох

освітян, не надає вирішального впливу якості отриманих студентами знань. Однак досягти дійсного духовного відродження України, її становлення як суверенної, правової та демократичної держави неможливо без виховання у кожної молоді людини активної життєвої позиції, знання та визнання права як соціальної цінності та навичок користування ним у повсякденній суспільно корисній діяльності. І саме з цих підстав слід розглядати питання виховання правової культури.

Формування національних патріотичних почуттів студентської молоді повинно здійснюватися при вивченні у вищих навчальних закладах, навчальних дисциплін, у своїй основі та предметній структурі, що містять та передають, історичні, національно-етнічні культурні цінності Українського народу. Формування національних патріотичних почуттів студентської молоді є одним із актуальних напрямів діяльності вузу.

Таким чином, формування національної самосвідомості особистості студента може бути успішним, якщо воно здійснюється в безперервному циклічному режимі, охоплює всі сторони життя студентської молоді та сприяє подоланню можливого розриву між національною, етнічною та особистісною самосвідомістю. Специфіка формування національної самосвідомості у студента також залежить від самовідданої роботи професорсько-викладацьких складів кафедр вищих навчальних закладів України та в організації педагогічного виховного процесу, на основі нової патріотичної парадигми освіти. Студентська молодь при систематичному накопиченні знань про етнічні, національні, загальнолюдські цінності та правову культуру, вироблення стійких навичок та норм поведінки, матимуть змогу активно розвивати позитивні орієнтації особистості на міжнаціональну взаємодію в поліетнічному Українському суспільстві, а також підтримку добросусідських міжнародних зв'язків.

У сучасних умовах розвитку Українського суспільства роль вищої школи зростає і стає вирішальним фактором, що дозволяє досягти якісного результату успішності духовно-моральної, громадянської та професійної, етнічної соціалізації студентської молоді, формування її громадянської, національної ідентичності та національної самосвідомості та правової культури. Необхідно використати всі потенційні можливості педагогічного процесу вишу, особливу виховну роль, поклавши на кураторів академічних груп, для успішної соціалізації студентської молоді. Формування національної правової самосвідомості студентської молоді, на основі національних та загальнолюдських цінностей, можливе лише завдяки самовідданій кропіткій роботі професорсько-викладацьких складів кафедр вищих навчальних закладів.

Література:

1. Національна свідомість / І. О. Кресіна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-71053>

2. Марія Коба. Правова культура як предмет вивчення теоретико-правовою наукою. Теорія держави і права. 4/2019. С. 178-182.
3. Загальна теорія держави та права / за ред. В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 320 с.
4. Макарова О.В., Крилова Ю.І. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія «Економіка і право». 2015. Вип. 30. С.104-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2018_30_16.
5. Целуйко М.Ф. Компетентно-правова культура працівників законодавчої влади в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право». 2015. Випуск 35. Частина II, Том I. С. 70-74.
6. Квіткін П.В., Прудникова О.В., Дятлова І.В. Правова культура військовослужбовців: теоретико-методологічні основи аналізування. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2018. № 3 (17). С. 240-242.
7. Горбова Н.А. Правова культура та культура прав людини: співвідношення понять та шляхи імплементації. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 16-18.
8. Загальна теорія держави та права / за ред. В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 320 с.
9. Додаток до рішення колегії МОН від «25» червня 2019 р. протокол № 7/2-4 Інтернет ресурс <https://lrpu.ua>
10. Вадим Кіндрат, Павло Кіндрат, Людмила Чалій. Формування національної свідомості у студентів спеціальності «Фізична культура і спорт». Інноватика у вихованні. Збірник наукових праць. Міністерство освіти і науки України Рівненський державний гуманітарний університет. Випуск 10 рівне 2019 с.129-136.
11. Ярошевська Лариса Віталіївна. Ефективні прийоми виховання національної свідомості студентської молоді засобами музичного мистецтва. Серія: Педагогічні науки Випуск 185. С. 191-125.
12. Сербін Р.А. Правова культура – важливий фактор розбудови правової держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 16 с.
- 13..Александров В.М. Правова культура військовослужбовця як чинник формування правової держави. Особистість. Суспільство. Право : зб. наук. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю Полтав. юрид. ін-ту (Полтава, 15 берез. 2012 р.). Харків: Точка, 2012. С. 484-486.
14. Доміна О.С. Формування правової культури студентської молоді в умовах сучасного українського суспільства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2018. 19 с.
15. І. В. Лисенко, А. М. Лисенко. Правова культура студентської молоді в умовах становлення громадянського суспільства в Україні. Вісник НТУ «ХПІ». 2018. № 29 (1251)

References:

1. I. O. Kresina (2020). Natsional'na svidomist' [National consciousness] *Entsyklopediya Suchasnoji Ukrainy NAN Ukrainy, NTSh*. - K.: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen' NAN Ukrainy. - Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-71053> [in Ukrainian].
2. Mariya Koba (2019). Pravova kul'tura yak predmet vyvchennya teoretyko-pravovoyu naukoyu [Legal culture as article of study theoretical & law science] *Teoriya derzhavy i prava*. 4/2019 [in Ukrainian].
3. Kopejchykov V.V.(red.) (2017). *Zagal'na teoriya derzhavy ta prava* [General theory of the state and law] Kyjiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Makarova O.V., Krylova Yu.I. (2018). Problemy formuvannya pravovoji kul'tury v ukrajins'komu suspil'stvi [Problems of forming of legal culture are in Ukrainian society] *Naukovyy chasopys NPU im. M.P. Dragomanova. Seriya «Ekonomika i pravo»*. Vyp. 30. S.104-108. - Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2018_30_16 [in Ukrainian].